

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Virtvtvm Adeptione, Siue De Instrvmentis
Assequendæ Virtvtis libellus R. P. Iacobi Alvarez De Paz
Toletani è Societate Iesv**

Álvarez de Paz, Jacobo

Coloniae Agrippinae, 1615

Cap. VI. De Virtute Prvdentiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46634](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46634)

118 DE VIRT. CHARIT.

Isa. 35. 5

aspectu viuificas, de cuius tempore prædictum est: *Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus, claudus; & aperta erit lingua mutorum.* Da nobis inter alia innumera, quæ à tua benignitate recipimus, benignitatis affectum, & profusum in proximis beneficiorum effectum, vt dum nostra cura eis benefica voluntate partimur, & tibi similes simus, & maiora dona de tua largitate recipiamus. Amen.

De Virtute Prudentia.

CAPVT VI.

SICVT fides inter virtutes Theologicas, ita & Prudentia inter virtutes morales primum locum obtinet. Afficit enim intellectum, cuius actio (vt diximus) voluntatem præcedit, & vniuersas hominis vires dirigit. Prudentia autem multas ac varias habet species, partes, & comites, quas Theologi, præsertim sanctus Thomas, latissimè prosequuntur. Nam si species eius consideremus; altera est prudentia, qua quis regit

D. Thom.
q. 47.

regit seipsum : altera, qua regit multitudinem. Hæc verò adhuc est multiplex : Nam quædam dicitur œconomica, quæ gubernat domum : alia dicitur militaris, quæ gubernat exercitum : alia regnatiua, quæ gubernat regnum aut rempublicam : & alia politica, qua subditi seipsum rectè disponunt, circa bonum regni commune. Si verò partes, prudentiam constituentes, & quasi integræ, inspiciamus, multæ sunt : nempe memoria, qua recordamur præteritorum : intelligentia, siue cognitio præsentium : docilitas, qua ductu alterius erudimur : solertia, qua occulta benè coniectamur : ratio, qua ex vnius notione in alterius notionem deuenimus : prouidentia, qua media ad finem consequendum aptè præuenimus : circumspectio, qua rei circumstantias animaduertimus : & cautio, qua periculis & impedimentis obstat. Si tamen comites prudentiæ inuestigamus, istæ sunt tres : Bona consultatio ; rectum iudicium secundum rationes

rationes

rationes communes; & rectum iudicium præter legem communem, cum negotij qualitas ordinarias regulas in sui dispositione non patitur. Hæc omnia rectè & accōmodatè ad Theologicam tractationem dicta sunt. Nos verò, qui virtutum naturas in ordine ad spiritualem vitam breuissimè delibamus, in quinque tantum partes hanc virtutem distribuimus: nempe in *prudentiam, discretionem, docilitatem, sollicitudinem, & circumspeditionem*, quas qui assequutus fuerit, non in infimo gradu lucem ad spiritualiter viuendum habebit.

De Prudentia. §. I.

Prudencia est virtus intellectus practici, qua proposito nobis sine virtutis, media ad illum consequendum per consultationem inquirimus, & per iudicium inuenimus, & per præceptum efficax executioni mandamus. Bernardus ex Augustino breuius eam definiuit dicens: *Est cognitio rerum appetendarum, & fugiendarum.* Et ipse Augustinus alio loco ait:

*Ber. serm.
de villico.*

ait: Prudentia est amor, ea, quibus ad- Aug. lib. 1. de lib. ar-
 iuuatur in Deum, sagaciter eligens. bit. c. 13.
 vocat autem eam amorem. non quia a- l. de mo-
 mor sit, sed quia ad amorem, bonorum, rib. Eccl.
 quibus ad virtutem iuuamur impellit. c. 25.

Incitamenta ad prudentiam sunt:

I. Virtutes aliæ sine prudentia, non
 tantum decorem & pulchritudinem
 perdunt, sed etiam ex statu virtu-
 tum in vitia dilabuntur. Nisi enim
 prudenter se habeant, vel à regula sua
 exorbitant, vel deficiunt, & ideo
 vitium per excessum, vel per defe-
 ctum fiunt. Vnde Bernardus: Tolle
 hanc, & virtus vitium erit. Ipsaque Ber. ser.
 affectio naturalis in perturbationem 49. in
 magis conuertetur, exterminiumq; na- Cast.
 tura. Et Gregorius ait: Nisi virtutes Greg. 2.
 reliqua sapientia epulis repleta, quæ mor. c.
 operantur, prudenter agant, virtutes 33.
 esse nequaquam possunt.

II. Homo sine prudentia, in pe-
 riculo casus manifestè versatur, quia
 cui lux ista præstantissima intellectus
 deficit; cæcus est: necessarioque aut
 in loco inuio & periculoso securus
 ambulabit, & se præcipitem aget,

F

aut

Iustin in
ligno vite
de prudē.
6.3.

aut in loco tuto & plano timebit, & præ timore iter perfectionis non arripiet. Optimè Laurentius Iustinianus ait: *Non potest quis à malo fugere, & se in bono conseruare, nisi in cunctis, quæ agit, præsit prudentia; per quam discernendo cunctas singulasq; valeat moderari voluntates: ne opinio versipellis fallat, ne decipiat sermo versutus, ne quod malum est, bonum; ne quod bonum est, malum esse credatur.*

Mat. 25. 1.

Hila &
Hier. ib.

III. Regnum cælorum, id est, Ecclesia, decem virginibus cõparatur, quarum quinque erant fatuæ, & quinque prudentes. Harum salus prudentiæ tribuitur, quia nimirũ acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus nam considerantes fidem solam lampade significatam ad salutem nõ sufficere, *oleum*, id est, *bona opera* (vt interpretantur Hilarius & Hieronymus) habere voluerunt. Illarum verò dånatio ex stultitia opposita prudentiæ processit; quia sola fide contentæ oleum bonorum operum contempserunt. Magna ergò & summè necessaria est virtus prudentiæ, quæ
virgines

virgines seruat & à dānatione liberat, quatenus media à Deo ad salutem instituta, opere tenenda esse efficaciter dicat.

Actiōes Prudētis sunt: I. Finē totius vitæ, sc. beneplacitum Dei & assequutionem beatitudinis, attentè respicere, & in quocunq; speciali negotio propriū et virtutis finē intueri.

II. De medijs ad finē consequendū per diuinas leges consultare, pro luce ad intelligendā diuinam voluntatē orare, diligenti etiam meditatione & consilio aliorum uti, ac quæque non multum sibi ipsi fidere.

III. De his, quæ in consultatiōnem allata sunt, iudicare, & inutilia ab vtilibus, & mala à bonis, considerato statu nostro ac vocatione, nec non & viriū mensura discernere.

IV. Ea, quæ meliora sunt, & fini, ad quem tendimus, congruentiora, præligere.

V. Volūtātē, & ceteras animi vires ad ea, quæ electione acceptata sunt, operi exequēda efficaciter p̄ imperiū inflectere. *Vir enim sapiēs, fortis est, &*

PROV. 14. vir doctus, robustus & validus, qui non solum rectè iudicat, & eligit, sed bona efficaciter perficit,

Postulatio prudentiæ. Domine IESU Christe, magister bone, qui sectatores tuos ad sinceram prudentiam, & prudentem sinceritatem hortatus es, monens eos, ut essent prupentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ; da nobis sedium tuarum assistricem sapiëntiam, quæ nobiscum sit, & nobiscum laboret, ut te finem ac scopum omnium laborum nostrorum habeamus, ut ita eos per prudentiam spiritus moderemur, ut & tibi placeant, & in omni virtute ac sanctitate promoueant, tibiq; nos tandem foelicitatis assequutione coniungant. Amen.

De discretione. §. II.

Discretio est spiritualis prudentia, qua in his, quæ ad interiora spiritus pertinent, vera à falsis; bona à malis; meliora à minoribus bonis discernimus; & his repudiatis, illa, quæ magis conferunt, acceptamus.

Hanc

Hanc Albertus manifestè à prudentia distinguit, non aliter (vt puto) quam partem à parte. Nam prudentia videtur ad moderandas actiones externas virtutum moralium pertinere: Discretio verò, iutima spiritus penetrare. Incitamenta ad discretionem sunt: I. Quòd sicut Deus sapientia sua in huius orbis fabrica res inter se distinxit, & aptis in locis collocavit vt mundus perfectus existeret: vnde *facta luce diuisit lucem à tenebris, & aquas ab aquis, aquamq; inferius iacentem, quam appellauit maria, à terra segregauit.* Ita iustus, discretionem sibi immissa diuinitus, inter cogitationes & affectiones discrimen constituit, vt quibusdam admissis, quibusdam repudiatis, & singulis in suo loco dispositis, vitam suam Deo placitam & perfectam efficiat.

II Discretio est oculus mentis, de quo ait Dominus: *Lucerna corporis tui est oculus tuus.* Ea qui caret, cæcus est, & in mille incommoda, & errores impingit; eam qui habet, non tantum videt, sed inter bonum, me-

Albert.
de virt. c.
8. & 34.

Gen. 1. 4.

non
sed

mine
ui se-
enti-
hor-
pru-
lices
n tu-
e no-
, vt te
orum
s per
mur,
virtu-
tibiq;
tione

nden-
terio-
à fal-
oribus
is, illa
imus.
Hanc

Bonau li.
de gradib.
vix. c. 26.

lius & optimum in vna quaquere aptè sapienterque discernit. Egregiè id explicauit Bonauentura, dicens: *Discretionis altus gradus est, secundùm ordinem Dei, vti donis temporalibus: altior, secundùm ordinem Dei, vti donis naturalibus in corpore & in anima altissimus, vti secundùm ordinem Dei: donis gratuitis in anima.* Item: *Altus gradus est, seruare præcepta Scripturæ: altior, seruare consilia Scripturæ: altissimus, seruare doctrinã Iesu Christi.* Item: *Altus gradus est, regere se secundùm exempla Sanctorum: altior, secundùm exempla Christi: altissimus, secundùm mores Dei.* Item: *Altus gradus est, cogitare varia beneficia Dei: altior, de beneficijs collatis gratias agere: altissimus, laudare diuinam naturam & bonitatem, quæ coegit dantibus.* Item: *Altus gradus est, in omnibus cautum esse coram secularibus, ne scandalizentur: altior, cautum esse corã religiosis, vt edificentur: altissimus corã Deo iudice cautum esse, ne offendatur.*

LII. Multiplex perfectio discretionis, quã Cassianus pulchè depingit

git his verbis: *Hæc est discretio, quæ Cassian. non solum lucerna corporis, sed etiam col. 2. c. 6. Sol ab Apostolo nuncupatur. Secundum illud: Sol non occidat super iracundiam vestram. Hæc etiam vitæ nostræ gubernatio dicitur, secundum illud: Qui- bus non est gubernatio, cadunt vt folia. Hoc consilium rectissimè nominatur, si- ne quo nihil agere omninò Scripturae auctoritate permittitur, ita vt ne ip- sum quidem spirituale vinum, quod la- tificat cor hominis, sine ipsius sinamur moderatione percipere: secundum il- lud: Cum consilio omnia fac, cum cõ- silio vinum bibe Et iterum: sicut ciuitas muris diruta & non circumdata; sic est vir, qui non cum consilio aliquid agit. Cuius priuatio quàm perniciosa sit mo- nacho, testimonij huius exemplum fi- guratè declarat, diruta eum ac sine muris comparans ciuitati. In hac sa- pientia, in hac intellectus, sen- susq; consistit, sine quibus nec inte- rior nostra edificari domus, nec spiri- tuales poterunt diuitia congregari: secundum illud: Cum sapientia edifi- catur domus, & cum intellectu iterũ e-*

Prou 11.

sec. 70.

Psal. 103.

Prou. 24.

70.

Heb. 5.
14.

rigitur, cum sensu implentur callaria omnib. diuitijs pretiosis & bonis. Hæc, inquam, est solidus cibus, qui nisi à perfectis tantum ac robustis sumi non potest: secundum illud: Perfectorum autem est solidus cibus eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali. Quæ in tantum utilis nobis ac necessaria comprobatur, vt etiã verbo Dei eiusq; virtutibus coaptetur, secundum illud: Viuus est enim Dei sermo, & efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingēs vsque ad diuisionem animæ, ac spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum, & discretionum cordis: quibus manifestissimè declaratur, nullam sine discretionis gratia posse vel perfici, vel stare virtutem.

Heb. 4.
12.

Actiões discretionis sũnt : I. Discernere inter malũ, peius & pessimum, vt secundũ suam malitiam reijciantur, & inter bonum, melius, & optimum, vt secundũ suam bonitatem amentur.

II. Aduertere, quam reuerentiam debeat

debeamus superiori, quam compas-
sionem inferiori, quam societate æ-
quali. Item, qualiter nos debeamus
habere ad viuos; qualiter ad vita fun-
ctos, quomodo erga prædecessores,
& quomodo erga successores: quali-
ter ad amicos, qui diligendi sunt in
Deo, qualiter ad inimicos, qui etiam
diligendi sunt propter Deum.

III. Considerare, quæ refectione
sit danda corpori, & qualis, & quã-
ta, in cibo, potu, & somno, & indu-
mento, & in omni corporali exerci-
tatione; nec non quæ, qualis, & quã-
ta concedenda sit animæ in oratione,
in lacrymis, in laude diuina, & in o-
mni studio pietatis.

IV. Distinguere tempora labo-
randi, & quiescendi; loquendi, & ta-
cendi; dandi, & accipiendi; & in o-
mnibus debitas circumstantias ob-
seruare.

V. Ordinare cogitationes, ne ex-
tra Deum vagentur. Affectus mentis,
ne nimis in creaturis occupentur;
voluntates, ne à Deo separentur: in-
tentiones, ne impuritati misceantur.

130 DE VIRT. PRVDENT.

Et suspiciones ac iudicia in meliorem partem conuertere, & verba ac facta in bonum finem dirigere.

VI. Inter Creatorem ac creaturam discrimen statuere, & illum propter seipsum diligendum esse cognoscere. Hanc verò aut propter Deum diligendam, aut si nos à dilectione eius diuellat, ex toto contemnendam iudicare.

Ricard.
ad Psal.
143.

VII. Vel tandem, secundum Ricardum victorinum, *actiones discretionis sunt*: I. Iudicatio, quæ cuncta in iudicium adducit, & segregans bona à malis, per illicita nos effluere non permittit. 2. Deliberatio, quæ nihil inconsultè agit, & nos à superuacuis restringit. 3. Dispositio, quæ cuncta ordinatè operatur, & nihil confusum relinquit. 4. Dispensatio, quæ superuenienti occasione cedit, & humanæ infirmitati condescendit. 5. Moderatio, quæ modum custodit in omnibus. & mensuram non excedit. De his quinque discretionis partibus interpretatur illud Dauidis: *Benedictus*

Ps. 143. 1.

Dominus Deus meus, qui docet manus meas

meas

meas ad præliū, & digitos meos ad bellum. Manus duæ, iustitia & misericordia sunt, quas Dominus ad præliū docet, cum aduersus omnē iniustitiā, & cordis duritiā nos instruit. Quinque autem digiti, sunt quinque actus discretionis, quos ad bellum erudit, cum per illos omne peccatum debellare nos facit. Dijudicatio est velut pollex; nam sicut pollex omnibus alijs positione respondet; sic dijudicatio alijs actibus materiam acceptandam vel respuēdam subministrat. Deliberatio est velut index, quæ quid faciendum sit, indicat & ostendit. Dispositio est velut medius digitus, qui in medio est, & altior est cæteris, & ita dispositio, quasi gubernatrix, omnia agenda disponit, ordinat, & moderatur. Dispensatio est velut medicus, qui infirmitati se accommodat, & quæ rectè disposita sunt, quia ex occasione emergente non rectè succedunt, prudenter mutat. Moderatio est, vt minimus digitus, seu auricularis: nam ille aures mentis ad-

obaudiendum mandatis purgat, quū
in omnibus, quæ agit, dignas mode-
rationis metas obseruat.

Postulatio discretionis. Domine
Iesu Christe, qui non vt homines, vi-
des in facie, sed vt Deus, intueris cor,
& opera nostra, discretionis sale cō-
dita, licet externa specie parua sint,
approbas, & hoc sale vacua, licet
magna videantur, vt vilia & inutilia
contēnis, intelligētias nostras spiri-
tu discretionis nobilita, vt vera à fal-
sis, & bona à malis discernēdo, in o-
peribusque & desiderijs nostris mē-
suram virtutis tenendo, vita nostra
tibi placeat, & quotidie ad gloriam
tuam in melius proficiat. Amen.

De Docilitate. §. III.

Docilitas est applicatio mentis
solicita, frequens, & summissa
ad documenta maiorum, non
negligens ea propter ignauiam; nec cō-

D Thom: temens propter superbiam. Sic collig-
itur ex Thoma Aquinate descriptio
3 ad 2. docilitatis, cui alia descriptio Cypr.
astipulatur, quæ docilem definit. Ait
enim

enim: Docilis est ille, qui est ad discen- Cypria: ad
 di patientiam lenis: & mitis. Pōp. c. ep.

Incitamenta ad docilitatem sunt: Stephanōi.

I. Exempla sanctissimorum hominū,
 qui alios in consilium aduocare, eos
 libenter audire, & ipsorum senten-
 tiam magis quam propriā sequi ma-
 luerunt. De quo sic Basilus ait: Quā- Basil. ora.
 ta verò utilitas ex consilio alterius per- 21 de se-
 cipiat, vel maxime patet in Mose, licet.
 qui quantumuis omni Aegyptiorum sa-
 pientia instructus esset, & licet cū Deo
 de facie in faciem, uti amicus cum a-
 mico, sermonem & consilia conferret,
 tamen socii sui Iothar consilium est se-
 quitus, in constituendis centurionibus,
 decurionibus, ac tribunis, qui praessent,
 ac iudicarent populum. Sic David con-
 silia Chusis vsus, hostilis animi consilia
 Achitopheli uertit, diffulitq;. Profectò
 diuina quaedam res est consilium: est
 namq; animi coniunctio, charitatis
 fructus, mentis demissae demonstratio.

II. Ea, quæ prudentiæ & discre-
 tionis sub sunt, quasi infinita sunt, nec
 ullis, quamuis sapientissimus ad o-
 mnia per se cognoscenda & discer-

E 7/ nenda

nenda potest sufficere: Ergò omnibus docilitas necessaria est, vt alij alios libenter audiant, & eorum sententias, si proprijs definitionibus præstet, actione compleant, & se proprio iudicio non regant. Quare nõ huic aut illi, sed omnibus dicitur: *Ne sis sapiens apud te metipsum: Ne inuitaris prudentia tuæ: Si dilexeris audire, sapiens eris.* Et Bernardus non aliquem monens de medio populo, sed ipsum Summum Pontificem, ait: *Diligenter proinde, omne quod faciendum erit, tracta apud te, & cum his, qui te diligunt. Tracta ante factũ, qui apud factũ sera retractatio est. Sapientis consiliũ est: Omnia fac cũ consilio, & post factũ non pœnitebis.*

III. Facile autẽ reddit docilitatis exercitationem considerare, qui qualesq; sint in consultores eligendi. Neque enim omnes in consiliũ vocandi sunt, nec omnes, consilia nobis ingerentes, audiendi, sed illi, quibus magna proteruia est reluctari, quia sapientia & rerum experientia præstant: & insignis sapientiæ iudicium est

Prou 3.7.

Ec. 6. 34.

Bern. lib.

5. de con-

fid. c. 4.

est illis obedire. Roboam relicto seniorum consilio, iuuenibus insipientibus obsequutus est, ideò populus meritò ab illo defecit. Nò hoc dicimus, sed vt senioribus, sapientioribus, & Deo magis propinquis, recta consulenti- bus pareamus. Quæramus ergò consiliariũ; qui (vt inquit Ambrosius) nihil nebulosum habeat, nihil fallax, nihil fabulosum, nihil simulatũ, quod vitam eius ac mores refellat, nihil impro- bũ ac maleuolũ, quod auertat consulentes. Hunc autem gratum erit audire, huius dictis iucũdũ erit acquiescere, periculosum autem eius monita præ- terire.

3. Reg. 12.
13.

Amb. 2.
offic. c. 17.

Actiões docilitatis sunt: I. Spiri- tuali magistro, qui nos regit, totam conscientiam, & cunctos recessus mentis nostræ verè, sincerè, & fide- liter patefacere.

II. Faciles & paratos ad eum au- diendum, & ipsius monitiones acci- piendas nos exhibere.

III. In omnibus, præsertim alicu- ius momenti, quantũ prudentia per- miserit, pro consilio ad eũ recurrere.

IV.

DE VIRT. PRVDENT.

IV. Quæ præceperit aut suaferit, in quo peccatum non appareat, reuenter excipere, & proprio iudicio abnegato diligenter executioni mandare.

V. Quod minus prudentiæ & discretionis habemus, habita ad eum obedientia supplere.

VI. Vbi aptus consiliarius defuerit, optimum consilium à Deo per ardentem orationem exquirere.

Postulatio docilitatis. Domine IESU CHRISTE, qui per os Apostoli tui Iacobi, *Sapientiam à te donatam* suadibilem appellasti, & homines non per Angelos, sed per alios homines gubernari voluisti; quiq; Paulum Apostolum tuum *vas electionis* ad Ananiam, pro accipienda doctrina veritatis destinasti: da nobis quæsumus, *ne prudentes simus apud nosmetipsos*, sed nostrum nihilum agnoscentes, te per superiores ac magistros nostros ad nos loqui intelligamus, & ipsis conscientiam nostram sincere aperientes, eorum monitis & consilijs nos dociles ac morigeros præbeamus Amen.

Iacobi.

Affor.

*Rom. 12.
16.*

De

De Solitudine. §. IV.

Sollicitudo est celeritas mentis in rectè exequendis virtutum operibus, quæ per prudentiam ac discretionem apta obsequio Dei & nostro profectui iudicata sunt. Quam Petrus copulauit prudentiæ dicens: *Estote prudentes, & vigilate in orationibus.* 1. Petri
4.7. Ex quo constat, sollicitudinem alio nomine vocari vigilantiam, quoniam amorem mentis, id est, noxiam quietem, & incuriam in benè operando repellit. Vocatur etiam feruor spiritus: quoniam sicut aqua feruens huc illucque mouetur, & præ calore muscas & animalcula immunda intra ollam intrare non patitur: ita animus vigilans atque sollicitus, nunquam in noxia quiete est, sed diligenter curat, impedimenta bonarum actionum expellere; & eas sine vlla, quantum potest, imperfectione præstare.

Incitamenta ad sollicitudinem sunt: I. Tepiditatis & negligentiae status; in spirituali verò quodammodo

do peior est in statu carnali, quia facilius quis & frequētius solet à peccato ad gratiam resurgere, quàm ad feruorem à tepore transire. Cuius rei

Cass. col.
4. c. 19.

Cassianus est manifestus assertor, ita scribens: *Frequenter enim vidimus de frigidis atque carnalibus, id est, de secularibus atque paganis, ad spirituale peruenisse feruorem; de tepidis atque animalibus omninò non vidimus. Quos etiam per Prophetam, ita legimus, Dominum detestari, vt spiritualibus viris atque doctoribus precipiatur, vt ab eis monendis docendisq; discedant, & nequaquam veluti in sterili, atque infructuosa terra, noxisq; sentibus occupata, semen verbi salutaris expendant, sed vt contemntes eam, nouam potius excolant terram, id est, erga paganos, ac seculares omnem doctrinae culturam, ac verbi transferant salutaris instantiam: quod ita legitur: Hæc dicit Dominus viro Iuda & habitatoribus Ierusalem: Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas.*

Iere. 4. 3.

I I. Magna sollicitudine mundani homines, fallaces diuitias quærunt,
impu-

impuras voluptates inquirunt, & inanez honores aucupantur, nihilque quod suis desiderijs conducibile existimant, infectum prætermittunt. Nos ergò râtò sollicitiores esse oportet, quantò non vana, sed vera speramus: non impura, sed sancta, sed perfecta, sed Deo placita concupiscimus. Ne dicatur de nobis, quòd filij huius sæculi prudentiores, & vigilantiores filijs lucis in generatione sua sunt. Immodò potiùs pareamus voci Domini dicentis: *Vigilate dum lucem habetis, ne tenebræ vos comprehendant.*

III. Non desidibus & otiosis, sed sollicitis, & feruidis, & vigilantibus, diuitiæ, & præmia promissa sunt. Vnde optimè dixit Basilus: *Quis, quæ Basl. so, vnquam, qui sementis tempore domi defederit otiosus, aut etiam dormiens, vbi postea messis aduenit, sinum suum manipulis impleuit? Quis ex vinea, quam ipse non plantauit, vuas vnquam Luc. 12. collegit? Illorù enim sunt fructus, quorù & labores; sicut corona præmiaq; illorù qui victores euaserint. Quis enim eum, qui*

qui ne in certamen quidem cum aduersario descendit, corona vnquam duxit esse insigniendum? Cum ad eam promouendam, non victoria modò, sed legitimus in certando conflictus requiratur, vt est apud Apostolum: quòd quidem nihil aliud est, quàm, vt eorum quæ obseruanda descripta sunt, nihil omninò quicquam prætermittatur, ac singula ita fiant, vt à præscripto nihil discedatur. Beatus enim, inquit, seruus ille, quem cum venerit Dominus, inuenerit non simpliciter quiduis facientem, sed sic facientem. Et si rectè quidem obtuleris, non rectè autem diuiseris, peccasti.

Actiões sollicitudinis sunt: I. Bonis operibus, vt rectè & religiosè peragantur, debitam mentis attentionem ac necessarium conatum adhibere.

II. In cura perficiendorum bonorum operum, vigilantia, quam ponere consueuimus in rebus huius mundi, non vinciri: sed sic vt exhibuimus membra nostra seruire iniquitati ad iniquitatem; ita eadem exhibeamus seruire

seruire iustitiæ in sanctificationem.

III. Eadem bona opera tempore congruo præstare, & nec ob negligentiam, aut nimiam rerum temporalium curam, in importunū tempus differre, nec ob desiderium se ab onere bonorum operum exoluendi, ipsa præuenire.

IV. Omnia impedimenta, tum externa occupationum, tum interna secularium cogitationum, curarum, & imperfectionum, quæ bonorum operum pulchritudinem, tranquillitatem, & perfectionem inficiunt, constanter & animosè dimouere.

V. Tantam diligentiam singulis bonis operibus apponere, quasi tota salus ex vnoquoque penderet.

VI. Quodcumque bonum opus tanta cura ac diligentia præstare, ac si esset postremum, quod in tota vita sumus facturi, & ac si statim essemus morituri.

Postulatio sollicitudinis. Domine
 IESV Christe, Pastor vigilantissime,
 qui exultasti vt gigas ad currendam *Psalm. 117.*
 nostræ redemptionis viam, & egres- 53.
 sionem

tionem tuam à summo cœlo, & reditum tuum vsq; ad summum eius propter Adam, & posterorum eius salutem, celerrimè peregisti: præcinge nos sancti feruoris virtute, & pone immaculatam ab omni segnitie viam vitæ & conuersationis nostræ. Perfice sollicitudine à te immissa pedes, hoc est, affectus nostros, tanquã ceruorum, & nos super excelsa & inaccessibilia virtutis statue, vt tibi summo Regi in terris positi, sicut in cœlis Angeli seruiunt, sollicitè & vigilanter seruiamus. Amen.

De Circumspectione. §. V.

Circumspectio est attentio mentis sedula ad ea, quæ circumstant bonum opus, quod aggredimur, vt rectè & secundùm prescriptum virtutis fiat; & ad ea quæ insurgunt, & sese obijciunt, impedimenta, ne quod prudenter incipimus, sinistrè succedat. Et hæc pars circumspectionis, quæ mentem præmunit aduersus insurgentia & imminencia mala, vocatur cautio; de qua Paulus: *Videte fratres*

Ep. 5. 15.

fratres quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes. De circumſpectione autè Ecclesiasticus *Eccl. 14.* ait: *Beatus vir, qui in ſapientia morabitur, & qui in iuſtitia ſua meditabitur, & in ſenſu cogitabit circumſpectionem Dei: vt ſcilicet ex ea dilcat, quomodo ſe in omnibus circūſpectè habere debeat,*

Incitamenta ad circumſpectionē ſunt: I. Malitia diaboli, qui, vt Petrus ait, *tanquam leo rugiens circuit querēs quem deuoret.* Et licèt libenter malis & impuris hominibus veſcatur, tamen bonos præcipuè ac puros deuorare & deglutire nititur. Pulchrè enim Gregorius ait: *Sed antiquus hoſtis hoc pro magno non habet, quòd ſub iure ſue tyrannidis terrena quærentes tenet: Propheta quipè atteſtante cognouimus, quia eſca eius electa: Nec enim mirum deputat ſi eos absorbeat, quos ſuperbia erigit, auaritia tabefacit, voluptas dilatat, malitia anguſtat, ira inflammat, discordia ſeparat, inuidia exulcerat, luxuria inquinans necat*

Eccl. 14.

22.

1. Petri.

5.8.

*Greg. 33.**mor. c. 18.**Abacuc*

1.

necat

necat. Absorbebit ergo fluiuium, & non mirabitur, quia pro magno non estimat, cum eos deuorat, qui per ipsa sua vita studia deorsum currunt, sed illos magnoperè rapere nititur, quos despectis terrenis studijs iungi iam caelestibus contemplatur. Cum ergo iusti tam antiquum & implacabilem hostem habeant, mirum erit, si securi dormiant & non circumspetti, & cauti aduersus illum se diligenter accingant.

II. Omnia sunt plena periculis, & non solum in vitio, sed in ipsa virtute discrimen est, quare necessarius est discretionis oculus, qui pericula spiritualia praeuideat, & solers cautionis gubernator, qui latrunculos, nos infestare & deprædari volentes, semel cognitos arceat, & thesaurum virtutis integrum intactumque custodiat. Merito quidem seruus ille laudatur, quem, cum venerit Dominus, inuenerit vigilantem, adeo ut dignus sit super bona Domini constitui. Ille autem vigilat, qui circumspectus est, ut prouideat bona, & cautus, ut tota mentis contentione fugiat, & vitet mala.

III

III. Dominus mittens discipulos ad prædicandum, ait illis: Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. *Mat. 10. 16.*

Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut colūbæ. Dominus quidē mittit, & ex hac parte satis securi sunt, at ex parte luporū, inter quos mittuntur, non possunt non esse obnoxij discrimini. Sint ergo simplices sicut colūbæ, vt simpliciter iussa impleant, & in Domino mittente confidant, sed sint prudentes sicut serpentes, vt inter lupos, & vitia, & occasiones cadendi, sibi caueant. Serpentis prudentia circumspecta & callida est: Nam serpens, vt inter alios inquit *Basil. ho. in princ. prouerb.* Basilus, si quid periculi incurrere viderit, caput ante omnia custodit: sic & nos, quia pericula vndique circumstare videmus, vt caput, id est, vitam animæ conseruemus, ab omnibus, quæ eam aut destruere, aut minuere possunt, diligenter caueamus.

Actiōnes circumspeditionis sunt:

I. Circa finem, vt in omnibus, quæ agimus, bonum diuini obsequij finem intendamus, ad illumque vehemen-

G ter

ter afficiamur, quo Difficultates eura
 assequendi superare possimus.

II. Circa media: vt in eorum ele-
 ctione, & multò magis in executio-
 ne, passionem, præcipationem, &
 obstinationem fugiamus. Nam passio
 cæcat, præcipitatio deiicit, & obsti-
 natio in propria sententia, salutari
 consilio ianuam occludit.

III. Circumspectio extrema fu-
 git, quia virtutem quærit, quæ medi-
 um locum obtinet.

IV. An ea quæ eligit sint propor-
 tionata fini obsequij Dei, & virtutis
 assequendæ, aut proximo proficien-
 di, diligenter inquirat. Erunt autem
 proportionata, si bona, quia pro nul-
 lo sine bono malum faciendum est,
 si statui operantis conuenientia, si v-
 tilitatem aliquam ad consequendum
 finem allatura iudicentur.

V. Circumspectio in dubijs, si cõ-
 siliu quærit, omnes quidem audit,
 sed sententiam pauciorum, id est,
 prudētiorum & optimorū admittit.

VI. Festinat lentè, & nec statim,
 quid sit faciendum, sed maturè post
 attentè

attentam considerationem, decernit: nec ante tempus opportunum ad executionem procedit.

VII. Ita est matura, vt non sit nimis tarda, nec tempus loquendi, aut faciendi, quod oportet, labi finit ob nimium errandi timorem.

VIII. Circumspectio ad ea quæ cogitat, quæ loquitur, & quæ agit, vigilanter attendit ne in substantia operis, aut in modo deficiat. Scit etiam, nec omnia vera dicenda esse, nec omnia tacenda. Seruat optimè consilium Sapientis: *Omnia tempus habent, & tempus tacendi, & tempus loquendi: & magis ad taciturnitatē, Eccl. 2. 1.* quàm ad loquacitatem inclinat.

IX. Non omnibus fidit, nec arca sua passim reuelat, custodiens illud Salomonis: *Totum spiritum suum profert stultus, sapiens differt, & reseruat in posterum. Prou. 29. 21.*

X. Procul odoratur bellum, & pericula ventura præuidet, & si potest illa fugit, sin minus orationibus, & sanctis considerationibus, & alijs medijs se præmunit, & ante
G 2 languo-

Eccl. 18.
20.

languorem adhibet medicinam, & ante iudicium interrogat seipsam.

XI. Nequaquam omni spiritui credit, sed probat spiritus an ex Deo sint. Aduersariorum tentationes intelligit, & ad eas propulsandas conuenientia remedia adhibet, & se non in pace; sed in belli procinctu stare cognoscit.

XII. Circumspectio ubi timendum est, timet, & ubi formidinis nihil est, confidenter incedit, & nō omnia bona, sed statui & vocationi conuenientia præsumit.

XIII. Opiniones vulgi contemnit, dicta & subfannationes tepidorum pro nihilo ducit, & solum Dei beneplacitū, conscientię attestationem, & bonorum approbationem inquirat.

XIV. Nec omnia credit, nec omnia discredit, nec omnia affirmat, nec omnia negat, nec omnia iustificat, nec omnia damnat, nec ob sanctitatem vnius omnes approbat, nec ob peccatum alterius vniuersos cōdemnat, sed quęcumque se offerunt, ex præscripto rationis iudicat. XV.

XV. In æstimatione rerum externa specie non fallitur, sed oculis mentis, vt verum eruat, intima penetrare conatur. Scit enim lignum vile aliquando auri colore splendere, & fel sub melle, ac spinas sub rosis latitare, & lupos conuersatione vestimentis ouium coopertos inueniri.

XVI. Tandem circumspectio non est facilis in credendo, quod est signum leuitatis; nec in concedendo, quod est causa poenitudinis; nec in iudicando, quoniam est seminarium erroris; nec in promittendo, quia est species quædam virtutis; nec in conuersando quia est occasio contemptus, nec in irascendo, nam est insanix apertum indicium.

Postulatio Circumspectionis. Domine IESU Christe, Agne innocentissime, & amator hominum sapientissime, qui tanta in terris circumspectione vixisti, vt inter hostes tuos positus, dicere potueris: *Quis ex vobis* Io. 8. 46.
arguet me de peccato? Hacque tam libera innocentix attestacione neminem ad te reprehendendum, quia nihil omnino

150 DE VIRT. IUSTIT.

maino reprehensione dignum habes, prouocasti. Da nobis, oramus supplices, circumspectā & cautam conuersationē, vt peccata vitemus, & in omnibus, quæ aggressi fuerimus, bonum tui odorem spargamus. Amen.

De Virtute Iustitia.

C A P V T V I I.

IUSTITIA, præstantissima virtus, quæ homines à mutuis iniurijs auertit, ciuitates erigit & custodit, regna florere & eminere facit, & vniuersum orbē in pace constituit, nō vna tantū virtus est, specie atoma (vt more scholarū loquamur) sed in multas ac varias species, ac quasi partes distributa. Cū enim iustitia vnicuiq; debitū reddat, secundum diuersitates debitorum, quæ pēdimus, & difficultates exoluendi, diuersas iustitias aut vnius iustitiæ partes assignare compellimur. Certē quidē iustitiæ quatuor sunt species: nēpè legalis, æquitas, distributiua, & cōmutatiua. Iustitia legalis est, quæ respicit iustum & æquū reipub. aut bono commu-